भारत जलवज्ञान दृष्टिकोण

Based on daily observations till 31st August 2026

Issue date: 01.09.2026

सारांश अगस्टमा देशभर वर्षा मिश्रित थियो जहाँ पूर्वमा सामान्यभन्दा बढी अवस्था थियो जबकि पश्चिम र दक्षिणमा धेरै कम वर्षा भयो सतहको हावाको तापमान मिश्रित थियो अधिकांश क्षेत्रमा सामान्यभन्दा तातो थियो र सापेक्ष आर्द्रता अधिकांश भारतमा सामान्य रह्यो कुल बहावमा उत्तर, पूर्वोत्तर, मध्य, पूर्व र दक्षिणमा ठूलो कमी देखियो जबकि अगस्तमा पश्चिमिमा अधिशेष थियो वाष्पोत्सर्जन मिश्रित थियो अगस्तमा उत्तर, पूर्वोत्तर र पूर्वमा उच्च वाष्पोत्सर्जन नोट गरियो सेप्टेम्बरमा वर्षा मिश्रित रहने??दो छ पूर्वोत्तरमा धेरै वर्षा र दक्षिणमा सामान्यभन्दा बढी वर्षाको अपेक्षा छ जबकि तापमान उत्तर र पूर्वोत्तरमा धेरै चिसो हुने??दो छ कुल बहाव उत्तर, पूर्वोत्तर, मध्य, पूर्व र दक्षिणमा उच्च रहने??दो छ र वाष्पोत्सर्जन पूर्वोत्तर र पूर्वमा उच्च हुने??दो छ।

वर्षा र तापमान

अगस्टमा क्षेत्रभरि वर्षा मिश्रित थियो जहाँ पूर्वमा सामान्यभन्दा बढी अवस्था थियो जबकि पश्चिमिमा धेरै कम वर्षा भयो। सेप्टेम्बरमा पूर्वउत्तरमा धेरै वर्षाको पूर्वानुमान छ जबकि बाँकी क्षेत्रमा मिश्रित अवस्था रहने अपेक्षा छ। अगस्टमा सतहको हावाको तापमान मिश्रित थियो जहाँ दक्षिण र मध्य भाग सामान्यभन्दा न्यानो थियो। सेप्टेम्बरमा पूर्वउत्तरमा तापमान धेरै चिसो हुनेछ र दक्षिण तथा पूर्वमा सामान्यभन्दा न्यानो हुनेछ।

माटोको नमी कुल बहाव र वाष्पोत्सर्जन

अगस्टमा क्षेत्रभरि माटोको नमीको अवस्था मिश्रित थियो, उत्तर, पूर्वउत्तर, मध्य, पूर्व र दक्षिणमा कुल बहावमा ठूलो कमी र पश्चिमिमा अधिशेष थियो। अधिकांश क्षेत्रमा वाष्पोत्सर्जन उच्च थियो। सेप्टेम्बरमा दक्षिण र उत्तरपश्चिमिमा माटोको नमी सामान्यभन्दा कम रहने??दो छ, जबकि उत्तर, पूर्वउत्तर, उत्तरपश्चिमि, मध्य, पूर्व र दक्षिणमा कुल बहाव कमी रहने भविष्यवाणी गरिएको छ। पूर्वउत्तर र मध्यपूर्वमा वाष्पोत्सर्जन उच्च रहने??दो छ।

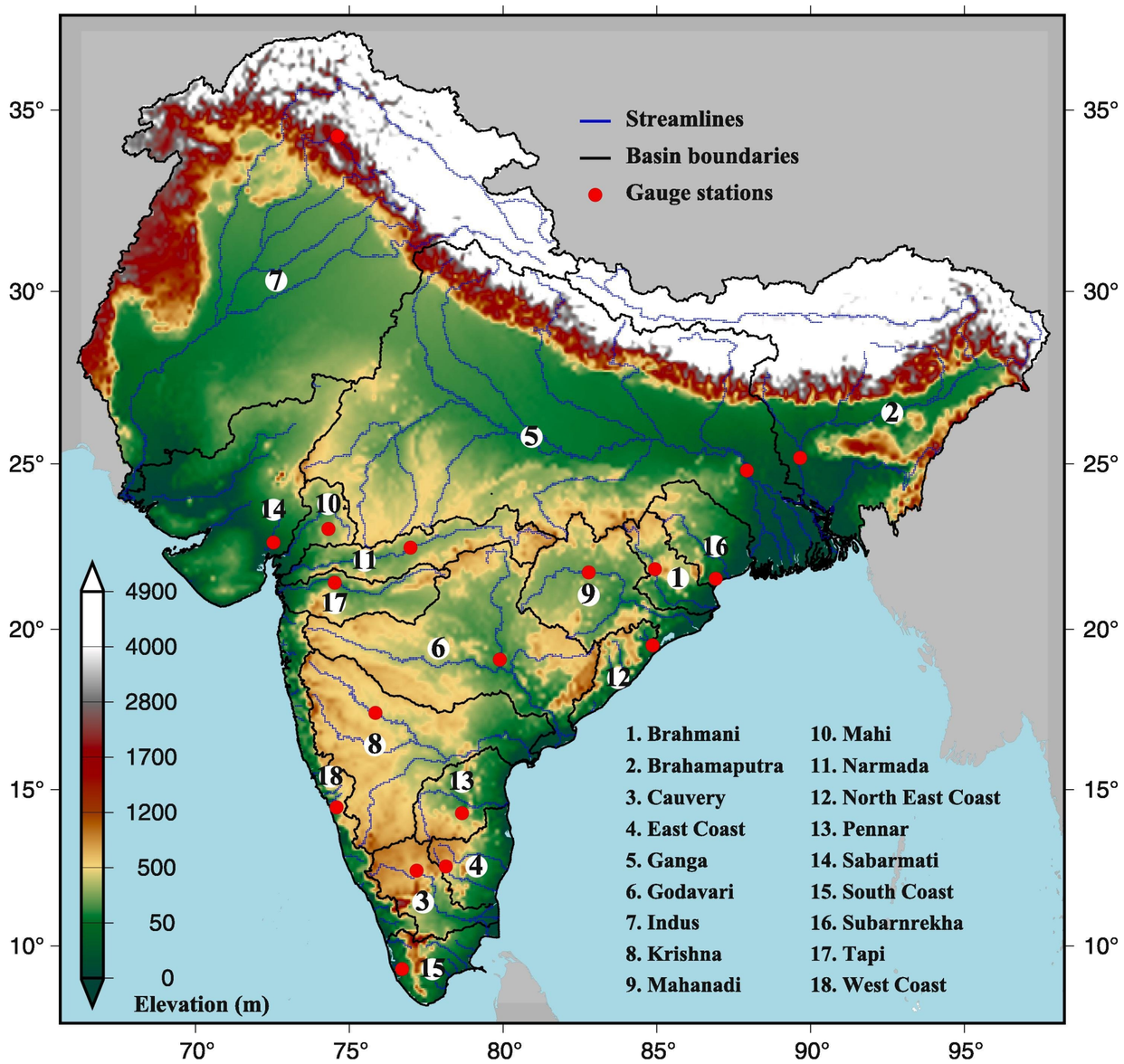

चित्र भारतीय उपमहाद्वीप नदी बेसनिहरू छायाँमा उचाइ (मि) देखाउँछ।

भारत जलवज्ञान दृष्टिकोणले वर्तमान अवस्थाका लागि प्रमुख मौसम र जलवज्ञान चरहरूको विस्तृत मासिक सारांश चार महिनाको पश्चात्ताप र एक महिनाको पूर्वानुमान सहित प्रदान गर्दछ। थप जानकारीको लागि कृपया वेबसाइट हेर्नुहोस्। www.indiahydrolook.in

IIT Gandhinagar
Indian Institute of
Technology Gandhinagar

वर्षाको अवस्था अवलोकन र पूर्वानुमान

Based on daily observations till 31st August 2026

Issue date: 01.09.2026

यी नक्साहरू भारत मौसम वज्ञिान वभिागको एक्सटेन्डेड रेंज पूर्वानुमान प्रणाली (ERFS) र दैनकि ग्रडि वर्षा अवलोकनबाट तयार गरएिका हुन् जुन १६५५ देखि हालसम्मको मासकि कुल वर्षाको प्रतशितमा व्यक्त गरएिको छ। यी वर्षा प्रतशित नक्साहरूले त्यस समयको लागि असामान्य रूपमा सुख्खा, भजिको वा औसत वर्षा भएका क्षेत्रहरूलाई उजागर गर्दछ। पूर्वानुमान महनिामा उच्च वर्षा प्रतशित र हालको महनिामा उच्च सापेक्ष आर्द्रता (पृष्ठ ४ मा नक्सा उपलब्ध छन्) असामान्य भजिको अवस्थाको सम्भावति क्षेत्र देखाउन सक्छ। पूर्वानुमान महनिामा कम वर्षा प्रतशित भएका क्षेत्रहरू, वशिेष गरी न्यूनतम वा कुनै वर्षा नभएको साथै उच्च सापेक्ष सुख्खा भएका क्षेत्रहरू खडेरीको जोखमिमा हुन सक्छन्।

सारांश अगस्टमा देशभर वर्षाको अवस्था मश्रिति थयिो, पूर्वी क्षेत्रमा बढी वर्षा भयो भने उत्तरपूर्वमा सामान्यभन्दा कम वर्षा भयो।

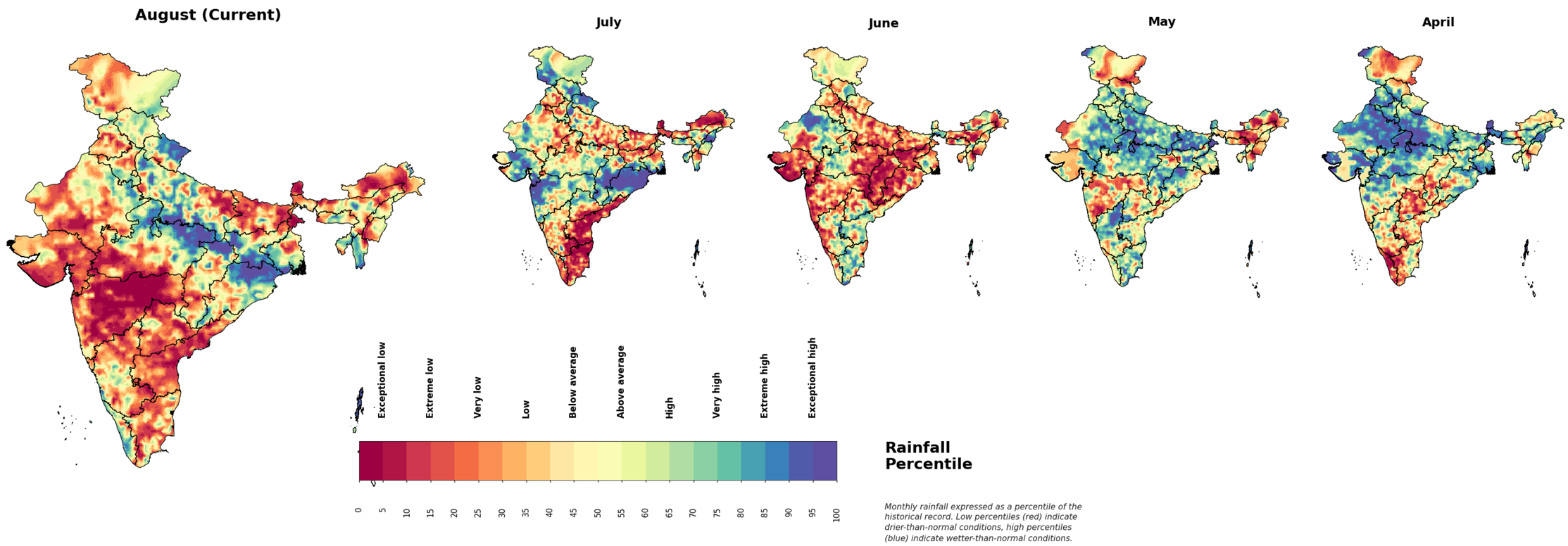

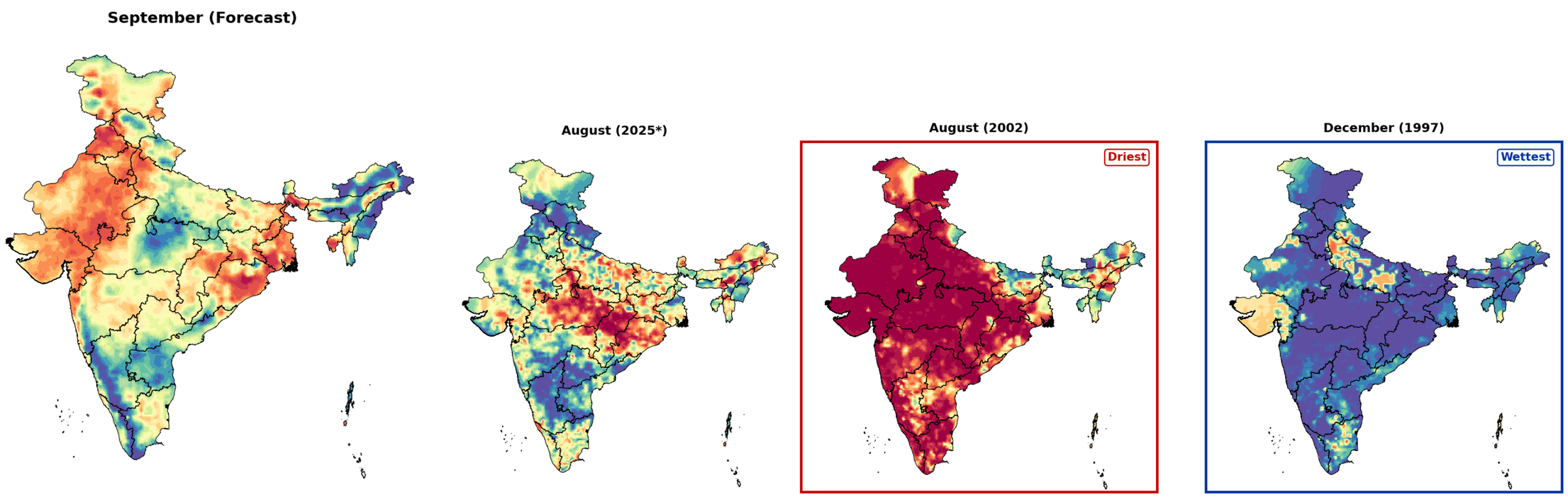

भारत जलवज्ञिान दृष्टकिोणले वर्तमान अवस्थाका लागि प्रमुख मौसम र जलवज्ञिान चरहरूको वस्तिृत मासकि सारांश चार महनिाको पश्चात्ताप र एक महनिाको पूर्वानुमान सहति प्रदान गर्दछ। थप जानकारीको लागि कृपया वेबसाइट हेर्नुहोस्। www.indiahydrolook.in

सतह वायु तापमान अवलोकन र पूर्वानुमान

Based on daily observations till 31st August 2026

Issue date: 01.09.2026

यी नक्साहरू दैनिक ग्रिड तापक्रम अवलोकन र भारत मौसम विज्ञान विभागको एक्सटेन्डेड रेंज पूर्वानुमान प्रणाली (ERFS) बाट तयार गरिएका हुन् जुन ऐतिहासिक औसत (१९५५ देखि हालसम्म) बाट मासिक औसत तापक्रम विसंगति रूपमा व्यक्त गरिएका छन्। यी तापक्रम विसंगति नक्साहरूले सामान्यभन्दा उच्च र नम्रिन तापक्रम भएका क्षेत्रहरूलाई दर्शाउँछन्। कम तापक्रम विसंगतिले बालीको उत्पादन घट्न वा बालीको वृद्धि ढिलो हुन सक्छ। उच्च तापक्रम विसंगति र अपेक्षाकृत कम वर्षा तथा कम माटो आर्द्रता भएका क्षेत्रहरू (पृष्ठ ४ मा नक्सा उपलब्ध छन्) बढ्दो वाष्पोत्सर्जनको सम्भावनासँगै खडेरीको जोखिमिमा हुन सक्छन्।

सारांश अगस्टमा उत्तर, उत्तरपूर्व, उत्तरपश्चिम, मध्य, पूर्व र दक्षिणमा सतहको हावा तापमान सामान्यभन्दा बढी थियो। सेप्टेम्बरमा उत्तर र उत्तरपूर्वमा तापमान सामान्यभन्दा धेरै कम हुनेछ, जबकि मध्य र मध्यपूर्व भागमा तापमान सामान्यभन्दा कम रहने??दो छ।

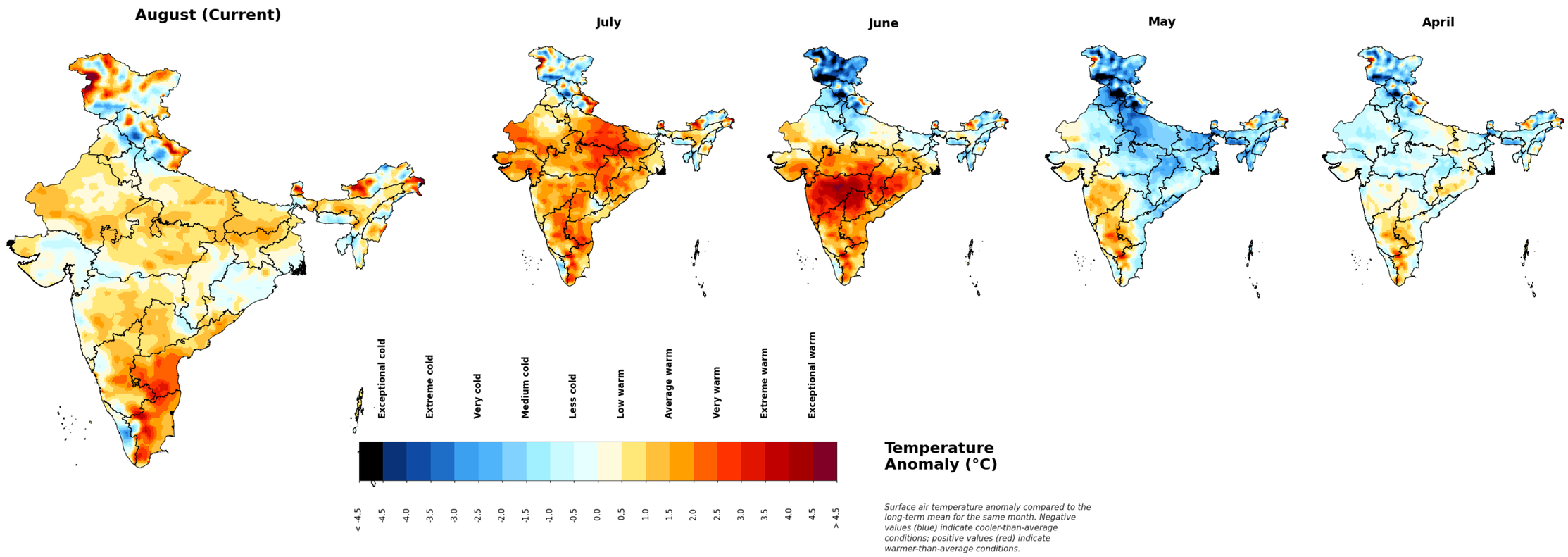

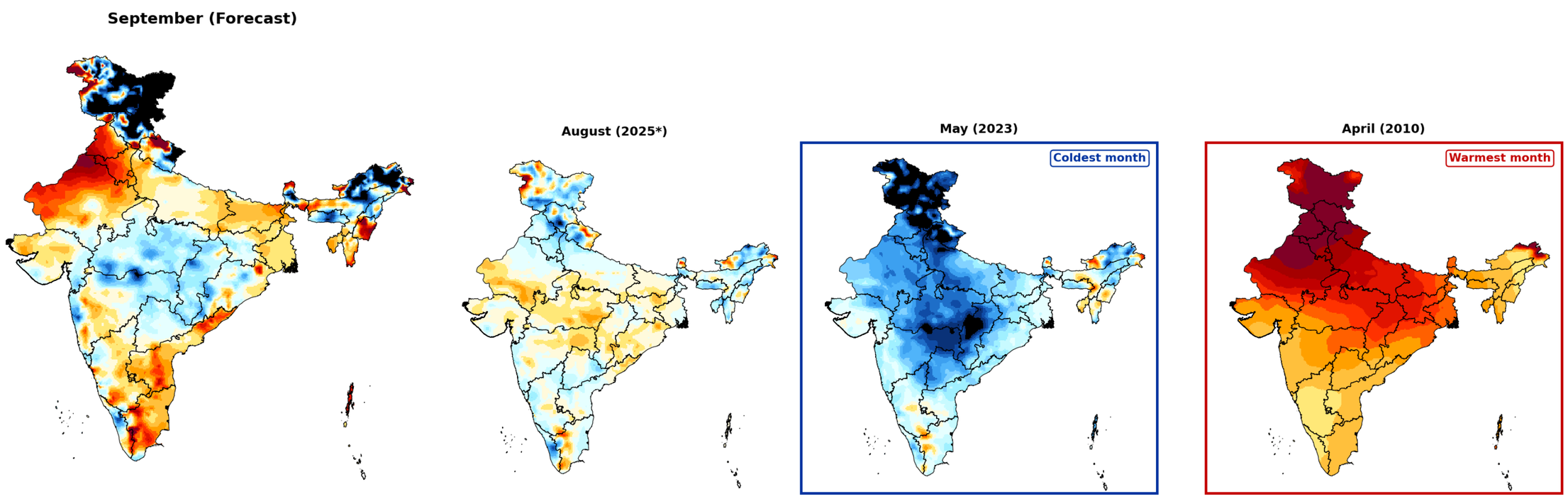

भारत जलवज्ञान दृष्टिकोणले वर्तमान अवस्थाका लागि प्रमुख मौसम र जलवज्ञान चरहरूको विस्तृत मासिक सारांश चार महिनाको पश्चात्ताप र एक महिनाको पूर्वानुमान सहित प्रदान गर्दछ। थप जानकारीको लागि कृपया वेबसाइट हेर्नुहोस्। www.indiahydrolook.in

नम देखाएको र पूर्वानुमान गरिएको आर्द्रता

Based on daily observations till 31st August 2026

Issue date: 01.09.2026

यी नक्साहरू भारत मौसम विज्ञान विभागको अवलोकन र विस्तारित दायरा पूर्वानुमान प्रणाली (ERFS) बाट ग्रिड गरिएको मौसमको बल प्रयोग प्रयोग गरी दैनिक समिलेटेड माटोको नमी (६० सेमी गहिराइ) बाट तयार गरिएका हुन् जुन ऐतिहासिक औसत (१९५५ देखि हालसम्म) बाट मासिक औसत माटोको नमी विसंगति रूपमा व्यक्त गरिएको छ। माटोको नमी विसंगतिहरूलाई असामान्य भिजेको वा सुख्खा अवस्था भएका क्षेत्रहरूलाई उजागर गर्न ऐतिहासिक चरमहरूसँग तुलनामा प्रस्तुत गरिएको छ। हालको महिनामा उच्च सापेक्ष नमी (जस्तै भिजेको) र पूर्वानुमान महिनामा उच्च वर्षा प्रतिशतले आगामी दिन/सप्ताहमा सामान्यभन्दा बढी प्रवाह र असामान्य रूपमा भिजेको अवस्था निम्त्याउन सक्छ। हालको महिनामा कम सापेक्ष नमी (जस्तै सुख्खा) र पूर्वानुमान महिनामा कुनै वा न्यूनतम वर्षाले सामान्यभन्दा कम प्रवाह र नमी उपलब्धताको जोखिम हुन सक्छ।

सारांश अगस्टमा ??????? भरि माटोको नमी अवस्था मिश्रित थियो जबकि सेप्टेम्बरको पूर्वानुमानले दक्षिणी क्षेत्रमा सामान्यभन्दा कम पानीको अवस्था देखाउँछ। मध्य र पूर्वी भाग सामान्य रहने अपेक्षा गरिएको छ।

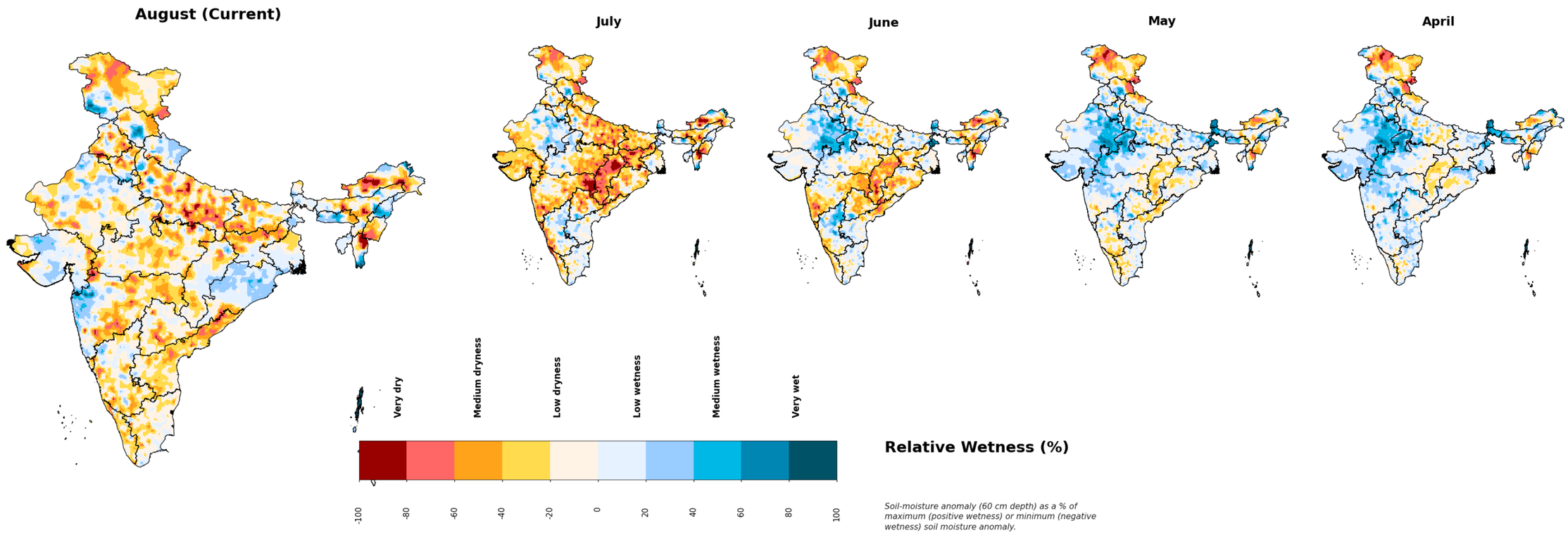

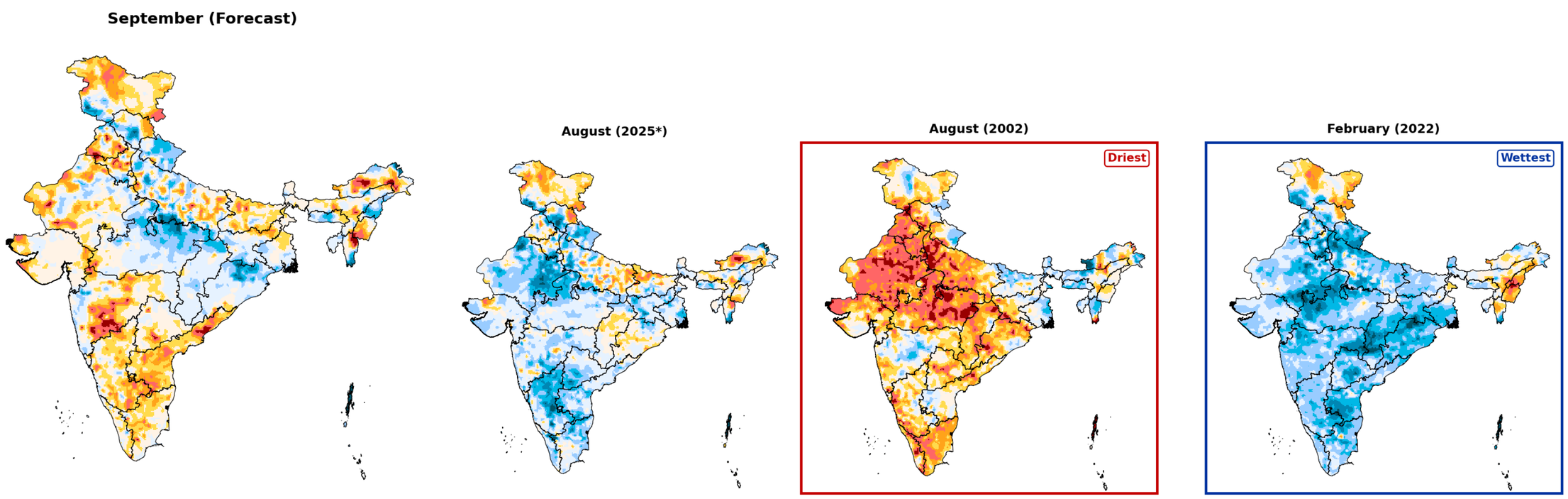

भारत जलवज्ञान दृष्टिकोण

भारत जलवज्ञान दृष्टिकोणले वर्तमान अवस्थाका लागि प्रमुख मौसम र जलवज्ञान चरहरूको विस्तृत मासिक सारांश चार महिनाको पश्चात्ताप र एक महिनाको पूर्वानुमान सहित प्रदान गर्दछ। थप जानकारीको लागि कृपया वेबसाइट हेर्नुहोस्। www.indiahydrolook.in

अवलोकन र पूर्वानुमान कुल बहाव

Based on daily observations till 31st August 2026

Issue date: 01.09.2026

यी नक्साहरू अवलोकन र भारत मौसम विज्ञान विभागको एक्सटेन्डेड रेंज पूर्वानुमान प्रणाली (ERFS) बाट ग्रिड गरिएको मौसम बलबाट दैनिक समिलेटेड कुल बहाव प्रयोग गरी ऐतिहासिक औसत (१९५५ देखि वर्तमान) भन्दा मासिक कुल बहावको विसंगति रूपमा तयार गरिएका छन्। यी कुल बहाव विसंगतिहरूले त्यो समयको लागि सामान्य भन्दा कुल बहावमा सापेक्ष अधिक वा कमी भएका क्षेत्रहरूलाई उजागर गर्दछ। पूर्वानुमान महिनामा कुल बहावमा अधिकता र हालको महिनामा अपेक्षाकृत उच्च माटोको नमीले आगामी दिन/सप्ताहमा सामान्यभन्दा बढी नदी प्रवाह हुन सक्छ। पूर्वानुमान महिनामा कुल बहावमा उच्च कमी भएका क्षेत्रहरू, विशेष गरी हालको महिनामा उच्च सुख्खापन भएका क्षेत्रहरू, आगामी दिन/सप्ताहमा अपेक्षाकृत कम नदी प्रवाहको जोखिमिमा हुन सक्छन्।

सारांश अगस्टमा उत्तर, उत्तरपूर्व, मध्य र पूर्व क्षेत्रमा कुल बहावमा ठूलो कमी थियो जबकि पश्चिमिमा अधिशेष थियो।

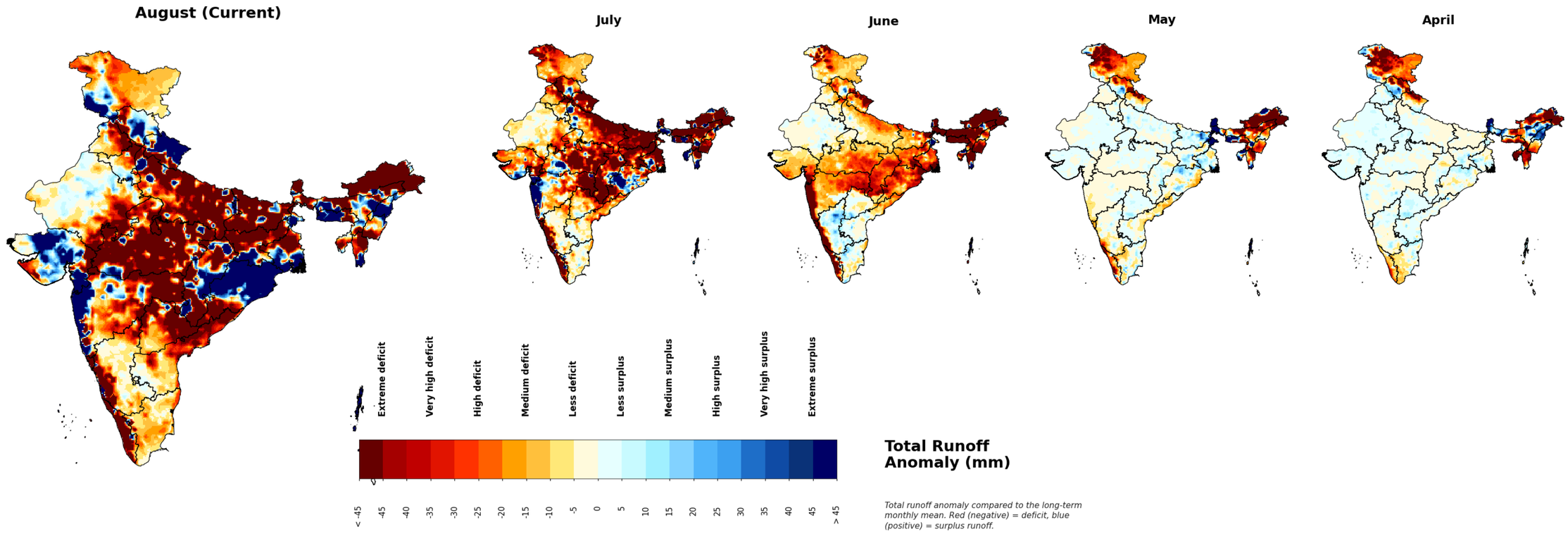

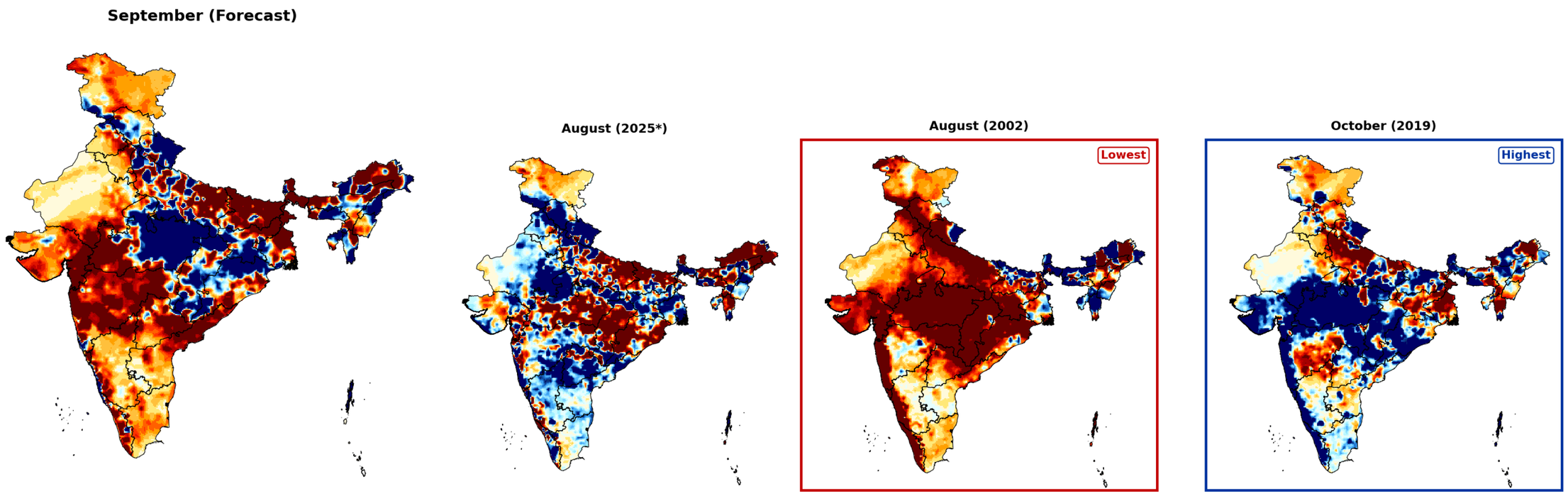

भारत जलवज्ञान दृष्टिकोणले वर्तमान अवस्थाका लागि प्रमुख मौसम र जलवज्ञान चरहरूको विस्तृत मासिक सारांश चार महिनाको पश्चात्ताप र एक महिनाको पूर्वानुमान सहित प्रदान गर्दछ। थप जानकारीको लागि कृपया वेबसाइट हेर्नुहोस्। www.indiahydrolook.in

वाष्पोत्सर्जन अवलोकन र पूर्वानुमान

Based on daily observations till 31st August 2026

Issue date: 01.09.2026

यी नक्साहरू अवलोकन र भारत मौसम विज्ञान विभागको एक्सटेन्डेड रेंज पूर्वानुमान प्रणाली (ERFS) बाट ग्रिड गरिएको मौसम बल प्रयोग गरी दैनिक समिलेटेड वाष्पोत्सर्जन (ET) बाट तयार गरिएका हुन् जुन ऐतिहासिक (१९५५ देखि हालसम्म) को कुल मासिक ET विसंगति रूपमा व्यक्त गरिएको छ यी ET विसंगतिहरूले जमिन र बिरुवाबाट सामान्यभन्दा कम वा बढी पानी हराएका क्षेत्रहरूलाई उजागर गर्दछ जसले विशेष गरी बालीको पानीको तनावको जोखिम भएका क्षेत्रहरूलाई इंगित गर्दछ कम ET विसंगतिहरूले बालीको पानीको तनावमा वृद्धि र अपेक्षाकृत कम नमी उपलब्धता देखाउँछ जबकि उच्च ET विसंगतिहरूले माटोको नमीको तीव्र ह्रास (फ्ल्यास खडेरी) वा पहिले नै रहेका खडेरीलाई बिग्रिन सक्नेछ

सारांश अगस्टमा देशभर वाष्पोत्सर्जनको अवस्था मिश्रित थियो, उत्तर, पूर्वोत्तर र मध्य भागमा उच्च दरहरू झुकाव थियो। सेप्टेम्बरका लागि पूर्वानुमानले पूर्वोत्तर र मध्य-पूर्वमा वाष्पोत्सर्जन उच्च रहने अपेक्षा गर्दछ।

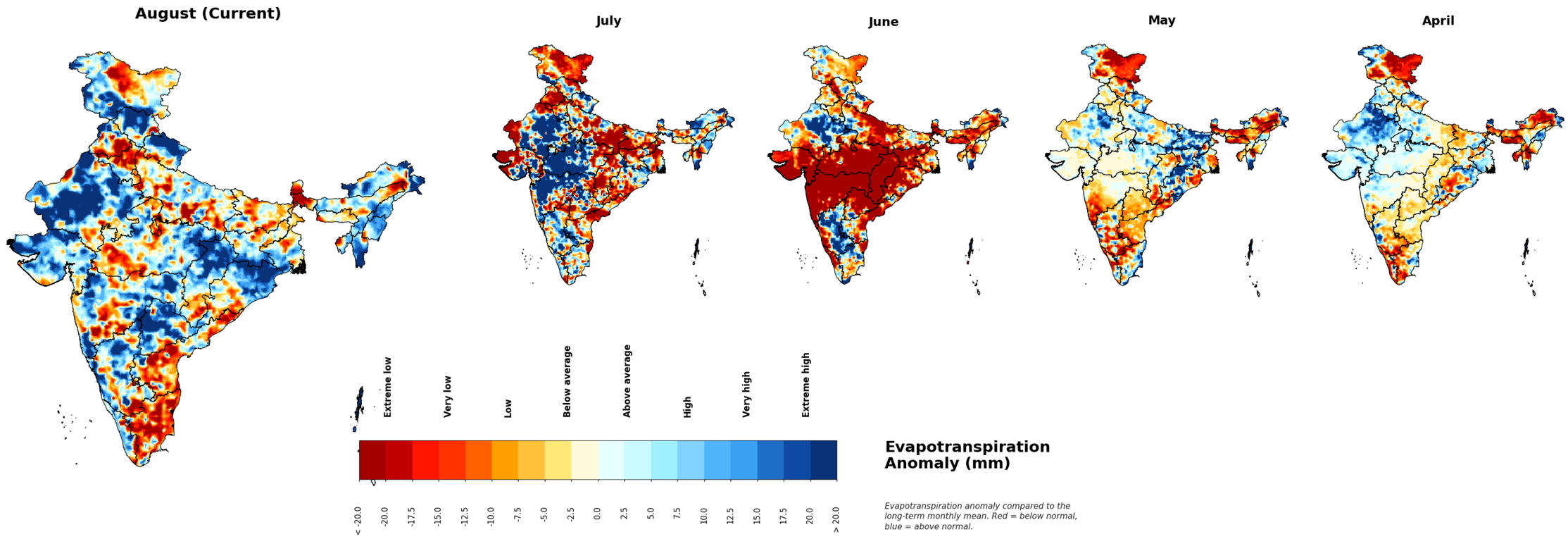

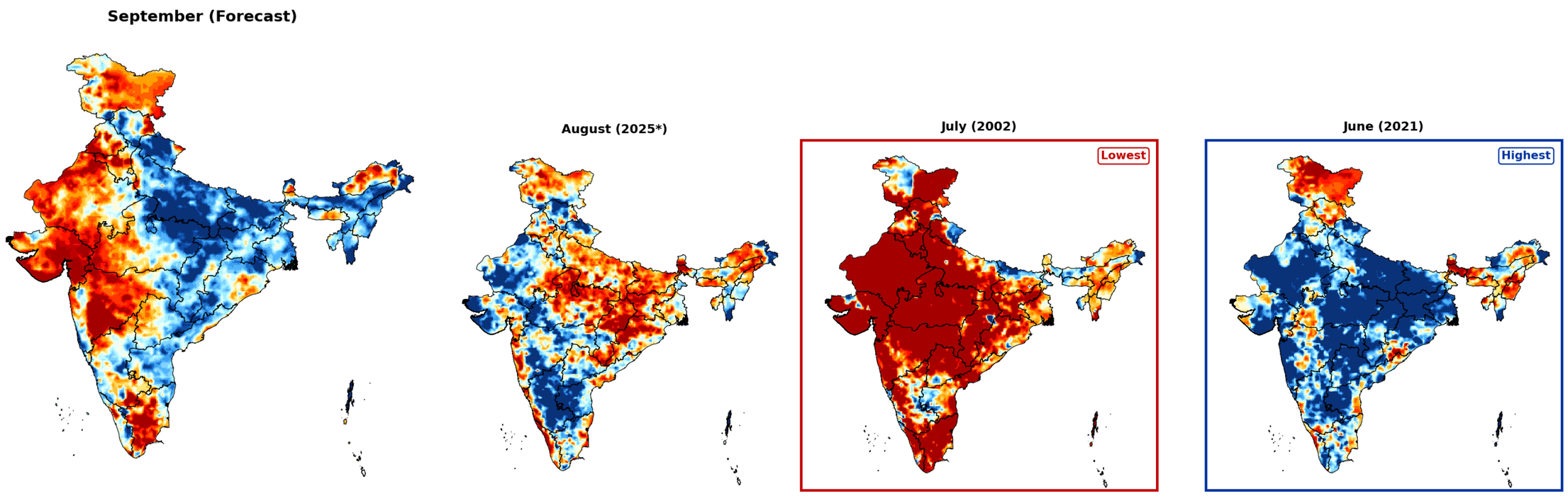

भारत जलवज्ञान दृष्टिकोण

भारत जलवज्ञान दृष्टिकोणले वर्तमान अवस्थाका लागि प्रमुख मौसम र जलवज्ञान चरहरूको विस्तृत मासिक सारांश चार महिनाको पश्चात्ताप र एक महिनाको पूर्वानुमान सहित प्रदान गर्दछ। थप जानकारीको लागि कृपया वेबसाइट हेर्नुहोस्। www.indiahydrolook.in

भारत जलवज्ञिान दृष्टकिोण

यो दस्तावेजले भारतको लागि वर्तमान महनिा, वगित चार महनिा र एक महनिाको पूर्वानुमान सहतिको वस्तिृत जल दृष्टकिोण प्रदान गर्दछ। यो दृष्टकिोण अवलोकन डेटा र मौसम चरका लागि वस्तिारति दायराको पूर्वानुमान प्रणाली र उन्नत जलवज्ञिान मोडलङि उपकरणहरूको संयोजनबाट उत्पन्न गरएिको हो। यी उपकरणहरूले सापेक्ष परविर्तनहरूको वश्लिेषण गर्दछ र वभिन्नि क्षेत्रहरूमा पानीको उपलब्धताको भवष्यिवाणी गर्दछ, जसले भारतको जलवज्ञिान अवस्थामा बहुमूल्य जानकारी प्रदान गर्दछ। आईआईटी गान्धीनगरको पानी र जलवायु प्रयोगशालाद्वारा वकिसति यो दृष्टकिोणले वर्षा, तापमान, माटोको नमी (६० सेमी), बहाव र नदी प्रवाहको ढाँचाहरूमा भरपर्दो जानकारी प्रदान गरेर जलस्रोत व्यवस्थापन, योजना र नर्णिय प्रक्रयिालाई समर्थन गर्ने लक्ष्य राखेको छ।

डेटासेटहरू

भारतको जलवज्ञिान दृष्टकिोण धेरै डेटा प्रदायकहरूको सहयोगबाट सम्भव भएको छ जसको योगदानको प्रशंसा गरन्छि समसामयकि दैनकि अवलोकन र वस्तिारति सीमा पूर्वानुमान डेटा भारत मौसम वज्ञिान वभिागले प्रदान गर्दछ https://www.imdpune.gov.in/cmpg/Griddata/Rainfall_25_Bin.html. यी डेटासेटहरू जलवज्ञिान मोडेलहरूलाई प्रारम्भ गर्न र ऐतहिासकि एनालगहरूका सांख्यकीय वश्लिेषणद्वारा भरपर्दो दृष्टकिोण जानकारी उत्पन्न गर्न प्रयोग गरन्छि। भारत-वाटर इन्फर्मेसन प्रणालीबाट पर्याप्त लामो अवधकिो दैनकि धारा प्रवाह प्रयोग गरी जलवज्ञिान मोडेललाई परमिार्जन र प्रमाणति गरन्छि। https://indiawris.gov.in/wris#RiverMonitoring.

जलवज्ञिान मोडेल

भारत जलवज्ञिान दृष्टकिोणले परविर्तनशील नस्किने क्षमता (VIC) मोडेल प्रयोग गर्दछ जुन प्रत्येक ग्रडिको लागि पानी र ऊर्जा बजेट गणना गर्ने ठूलो स्तरको अर्ध-वतिरति जलवज्ञिान मोडेल हो। VIC मोडेलले वनस्पति र उचाइमा उप-ग्रडि परविर्तनशीलतालाई समात्छ जसले क्षेत्रीय स्तरमा जलवज्ञिान प्रक्रयिाहरूको बढी सटीक प्रतनिधित्वि प्रदान गर्दछ। सटीक जलवज्ञिान पूर्वानुमान र भारतभर पानी स्रोत व्यवस्थापन सुधार गर्न दैनकि अस्थायी समाधानमा VIC मोडेल समिुलेसनहरू गरन्छि।

अस्वीकरण र दायत्वि

भारत जलवज्ञिान दृष्टकिोणले प्रदान गरएिको सबै सामग्री सही र वर्तमान वैज्ञानकि समझसँग मल्निे सुनश्चिति गर्न खोज्छ। यद्यपि मौसम र जलवज्ञिान पूर्वानुमान तथा जलवायु प्रक्षेपणको आधारभूत वज्ञिान लगातार वकिसति भइरहेको छ। तसर्थ, सामग्रीमा समावेश कुनै पनि पूर्वानुमान वा भवष्यिवाणीलाई तथ्यको नश्चिति कथनको रूपमा लइिँदैन। लागू कानुनले अनुमति दनिे हदसम्म, भारत जलवज्ञिान दृष्टकिोणले सामग्रीको बारेमा कुनै पनि वारन्टी वा प्रतनिधित्वि, चाहे स्पष्ट वा नहिति, अस्वीकार गर्दछ। तपाईंले सामग्रीको प्रयोग पूर्ण रूपमा आफ्नो जोखमिमा हुन्छ, र हामी सामग्री त्रुटरिहति वा तपाईंको वशिष्टि आवश्यकताका लागि उपयुक्त छ भन्ने कुनै ग्यारेन्टी दइिँदैनौं।

भारत जलवज्ञिान दृष्टकिोण प्रमुख अनुसन्धान र वकिास कार्यक्रम हाइड्रो क्लाइमेट चरम अवस्थामाद्वारा वज्ञिान तथा प्रवधिकिो वभिागद्वारा वत्ति पोषति छ।

सम्पर्क जानकारी

भारत जलवज्ञिान दृष्टकिोण जल र जलवायु प्रयोगशाला भारतीय प्रौद्योगकिी संस्थान गांधीनगर गुजरात भारत। Water & Climate Lab

भारत जलवज्ञिान दृष्टकिोण पोर्टल www.indiahydrolook.in

Prof. Vimal Mishra (Professor)
Department of Civil Engineering, IIT Gandhinagar
इमेल : vmishra@iitgn.ac.in
कार्यालय : AB6/330, IIT Gandhinagar

Devesh Mani
पीएचडी शोधार्थी
IIT Gandhinagar
24350007@iitgn.ac.in

Paras Sharma
पीएचडी शोधार्थी
IIT Gandhinagar
paras.sharma@iitgn.ac.in

भारत जलवज्ञिान दृष्टकिोणले वर्तमान अवस्थाका लागि प्रमुख मौसम र जलवज्ञिान चरहरूको वस्तिृत मासकि सारांश चार महनिाको पश्चात्ताप र एक महनिाको पूर्वानुमान सहति प्रदान गर्दछ। थप जानकारीको लागि कृपया वेबसाइट हेर्नुहोस्। www.indiahydrolook.in